

Iedereen droomt weleens van een nieuw leven in het buitenland. De motieven om weg te gaan verschillen. Autochtone emigranten vertrekken vooral uit onvrede met de fysieke omgeving, en zoeken meer leefruimte. Allochtonen hebben vooral moeite met het sociale en – in iets mindere mate – het politieke klimaat in Nederland.

Hectiek, stress en de Wilders-factor

De vertrekmotieven van jonge emigranten

Niet wachten tot je pensioen, maar juist op jonge leeftijd vertrekken om een nieuw leven en een carrière op te bouwen in het buitenland. Je hoort steeds vaker over de alomtegenwoordige emigratiemens onder jonge allochtonen. Vooral discriminatie en het politieke klimaat in Nederland zouden deze wens aanwakkeren. Sinds 2000 is niet alleen de emigratie van allochtonen toegenomen, maar ook die van autochtonen. In opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties onderzochten we de aard en omvang van recente emigratie uit Nederland en de motieven die erachter schuilgaan. Grensmigranten lieten we buiten beschouwing. Zijn de motieven van de jonge generatie allochtonen daadwerkelijk anders dan die van hun autochtone leeftijdgenoten?

Vooraf jongeren

Eerst wat cijfers over de omvang en samenstelling van de emigratie. De komende jaren zullen naar verwachting jaarlijks zo'n 116.000 mensen uit Nederland emigreren. Een derde is autochtoon, een derde is van niet-westerse en een derde van westerse herkomst. Veruit de meeste emigranten zijn tussen 20 en 45 jaar. Ongeveer 20% is jonger dan 20 en ruim 10% is 50 jaar of ouder. Op de totale bevol-

king tussen de 20 en 45 jaar gaat het om een kleine groep: in 2009 ruim 2000 Turken, 1400 Marokkanen, 800 Surinamers en 16.000 autochtonen; dat is 0,5 tot 1% van de 20-45-jarigen. Van een massale uittocht is dus zeker geen sprake. De afgelopen jaren werd in de media gesuggereerd dat vooral jonge hoger opgeleide allochtonen vertrekken. Recent onderzoek wijst echter uit dat het hebben van werk en een hoge opleiding de kans op emigratie juist verkleinen. De cijfers in het *Jaarrapport integratie 2010* van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) weerleggen het idee van een *braindrain*. Het is duidelijk niet zo dat vooral degenen met de beste kansen Nederland verlaten.

Over het algemeen kiezen emigranten een land waarmee zij al een band hebben, of waarmee zij bekend zijn omdat het dicht bij Nederland ligt. De jonge Turkse en Surinaamse Nederlanders vertrekken vooral naar het land van herkomst. De jonge Marokkaanse Nederlanders emigreren vaker naar België

Hoezo massale uittocht: slechts 0,5 tot 1% van alle 20-45-jarigen emigreert

dan naar Marokko. Ook bij de autochtone vertrekkers zijn de buurlanden populair, evenals traditionele emigratielanden, zoals de Verenigde Staten en Australië.

Vele motieven

Achter een emigratiebeslissing gaat een veelheid aan motieven schuil. Deze kunnen te maken hebben met het privé-domein (sociaal en menselijk kapitaal, zoals netwerken en karaktereigenschappen) of met zaken die buiten de invloedssfeer van het individu liggen (het publieke domein, zoals natuur, ruimte en maatschappelijke problemen.) Uit onderzoek in 2008 bleek dat voor autochtone emigranten het publieke domein een belangrijke rol speelt.

Maar is dit ook het doorslaggevende motief? En geldt dat evenzeer voor allochtone emigranten? Om dit te achterhalen, interviewden we ruim zestig jonge autochtone, Marokkaanse, Turkse en Surinaamse emigranten met minimaal een afgeronde mbo-opleiding die op het punt stonden te vertrekken of dat onlangs hadden gedaan. Daarnaast spraken we met vertegenwoordigers van organisaties die goed zicht hebben op de emigratie. In de beschrijving van de uitkomsten hierna onderscheiden we drie aspecten van het publieke domein: de fysieke omgeving,

Het islamitische Offerfeest (Kurban Bayram) vier je in Turkije natuurlijk met de hele familie – hier in Tarsus, een stad tussen Mersin en Adana dichtbij de Zuidkust.

het sociale klimaat (hoe mensen met elkaar omgaan) en het politieke klimaat.

‘Vol en druk’

Voor veel autochtone emigranten is de fysieke omgeving doorslaggevend in de emigratiebeslissing. Ze ervaren Nederland als vol en druk, en kiezen voor rust, ruimte en natuur. De lange files, het dicht op elkaar wonen en het gebrek aan grote natuurgebieden zijn belangrijke drijfveren voor hun vertrek. Dit blijkt ook uit de bestemmingen die de respondenten kiezen, zoals Noorwegen, Canada, Australië en Nieuw Zeeland.

Een vrouw (30 jaar) die naar Zweden vertrekt, zegt daarover: ‘De omgeving is voor mij een belangrijke reden om te emigreren. Het klimaat is geen reden. Het is daar wel schoner, maar dat is niet het belangrijkste. We denken erover na wat voor leven en ruimte we de kinderen willen geven. We willen een mooie omgeving. Met veel natuur (...). In Nederland wonen veel mensen, het is hier vol en druk. (...) Er is te weinig leefruimte voor jezelf. De burens kunnen meeluisteren als je in de tuin zit. In Zweden is het beter.’

De kosten van het leven in Nederland spelen ook mee. Autochtone emigranten vinden het hier duur. De huizenprijzen vormen een obstakel om hun droom van een ruime

woning met een grote tuin te verwezenlijken. Elders liggen de prijzen veelal lager en kunnen ze meer woongenot realiseren.

Voor Surinaamse, Turkse en Marokkaanse emigranten speelt de fysieke omgeving in Nederland een veel minder grote rol. Zij vinden goed weer en een mooie woonomgeving wel aantrekkelijke aspecten van het bestemmingsland, maar noemen dit maar een heel enkele keer als een belangrijk motief om te

vertrekken. Een mooie woonomgeving is een fijne bijkomstigheid.

Een vrouw (28) die naar Turkije emigreert: ‘De omgeving in Amsterdam waar ik woon, vind ik erg prettig en ook de Nederlandse natuur bevalt mij uitstekend. Dat is zeker geen reden voor mij om te vertrekken. Turkije is een mooi en divers land qua natuur en woonomgeving. [Het is er] warm, maar op een veel lekkerdere manier dan in Nederland. Ook is de huisvesting in Ankara makkelijker dan in Amsterdam. Dit zijn voor mij geen redenen om te emigreren, maar wel een fijne bijkomstigheid.’

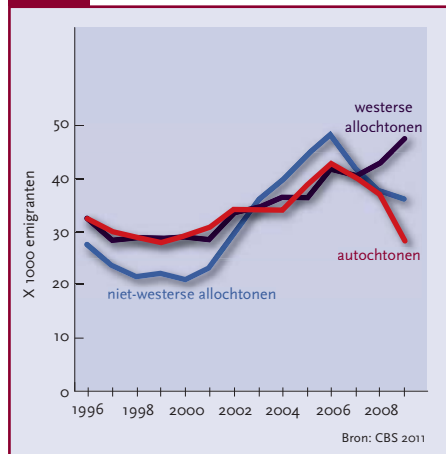
‘Werken, slapen, sporten, werken’

Het sociale klimaat in Nederland speelt ook mee in de emigratiebeslissing van autochtonen. Zij leggen daarbij een relatie met de fysieke omgeving. Dat Nederlanders zo dicht op elkaar leven, roept snel irritatie en onverdraagzaamheid op, is de gedachte.

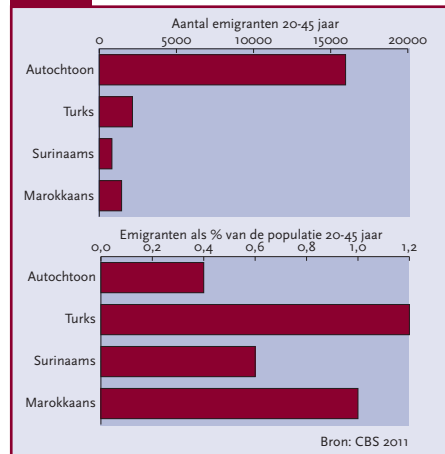
Voor de Surinaamse respondenten is het sociale klimaat een doorslaggevende reden om te emigreren. Ze vinden het levenstempo in Nederland te hoog en hebben het gevoel nauwelijks aan hun sociale leven toe te komen. Net als de autochtone migranten noemen ze het drukke bestaan in Nederland en de stress vaak als vertrekmotief en zij verwachten in het bestemmingsland hun kwaliteit van leven te verbeteren.

Een vrouw (23) die naar Suriname emigreert: ‘Ik ben het hier gewoon zat. (...) Ik heb het gevoel dat ik alleen maar aan het werk ben om de huur te betalen en af en toe

Figuur 1: Emigratie uit Nederland (1996-2009)

Figuur 2: Emigranten (20-45 jaar) naar herkomst (2009)

Veel autochtone emigranten ervaren Nederland als vol en druk, en kiezen voor rust, ruimte en natuur.

Figuur 3: Emigratiebestemmingen van 20-45-jarigen (2009)

	Autochtone Nederlanders	Turkse Nederlanders	Surinaamse Nederlanders	Marokkaanse Nederlanders
Australië	5%	0%	0%	0%
België	16%	15%	14%	39%
Duitsland	14%	10%	3%	3%
Frankrijk	3%	1%	1%	5%
Marokko	0%	0%	0%	17%
Ned. Antillen + Aruba	7%	0%	8%	1%
Spanje	5%	0%	3%	5%
Suriname	1%	0%	40%	0%
Turkije	1%	39%	0%	0%
Verenigd Koninkrijk	7%	1%	4%	2%
Verenigde Staten	6%	0%	3%	0%
Onbekend	3%	28%	11%	23%
Anders	32%	6%	13%	5%
Totaal	100%	100%	100%	100%

Dit voor is mij dan ook geen reden om te vertrekken.'

Het politieke klimaat speelt voor de Marokkaanse en Turkse emigranten wel mee. Zij ervaren een verharding van het debat over migratie en integratie en voelen zich niet langer welkom in Nederland. Zij hebben het gevoel dat ze niet als individu worden benaderd, maar als vertegenwoordiger van een groep en in die hoedanigheid verantwoording moeten afleggen. Ze maken zich ook zorgen over de toekomst van hun kinderen.

Een man (42) emigreert naar Duitsland: 'Het idee om te vertrekken leeft al een tijdje. Het leeft sinds de verharding van de samenleving tot het "kut-Marokkanen", dat zelfs in het woordenboek *Van Dale* is opgenomen. En ook dat Marokkaan gelijk staat aan verdenking. Het is een scheldwoord. Echt vreselijk, hoewel ik echt trots ben op mijn Marokkaanse afkomst. Dat zeg ik vol overtuiging. (...) hoewel ik ook trots ben op Nederland. De laatste tijd wat minder. De ander heeft niet het recht en de achtergrond in mijn cultuur om je af te kraken. (...) Dat wil ik zeker mijn kinderen niet laten meemaken.'

Een vrouw (26) emigreert naar Turkije: 'Het zit 'm in de kleine dingetjes; een blik, een stem, de manier waarop ze bepaalde dingen kunnen zeggen, de negatieve berichtgevingen, de Wilders-factor. Je merkt dat het de laatste tijd moeilijker is geworden (...) Ik ben gewoon hier geboren en getogen en als ik niet ben geïntegreerd, wie is het dan wel?'

Voor Surinaamse emigranten speelt het politieke klimaat wel een rol, maar niet zo sterk als bij Marokkanen en Turken. Ook Surinamers noemen discriminatie en het gevoel geen deel uit te maken van de Nederlandse samenleving.

En toch

Op grond van alle verhalen kunnen we concluderen dat de Nederlandse hectiek, een moordend levenstempo en de 'Wilders-factor' de emigratiewens aanwakkeren. Voor alle vier groepen speelt het publieke domein, al is het op verschillende manieren, een duidelijke rol in hun emigratiebeslissing. Toch keren uiteindelijk maar enkelen Nederland definitief de rug toe. Cijfers van het CBS laten zien dat na acht jaar ongeveer de helft van de in Nederland geboren Surinaamse, Turkse, Marokkaanse en autochtone emigranten weer is teruggekeerd. •

wat leuks te doen. Het leven is hier alleen maar werken, slapen, sporten, werken. In Suriname kom je makkelijker tot jezelf. Na het werk ben je in een uur in een Discovery Channel-achtige omgeving.'

Turkse respondenten trekt vooral het intensieve familieleven in Turkije. Zij hebben daar vaak een uitgebreid sociaal netwerk. De familie vormt een vangnet, staat voor je klaar en biedt steun wanneer dat nodig is, zo is het gevoel. Marokkaanse respondenten zien voor- en nadelen aan het sociale klimaat in Marokko. Aan de ene kant is het leven in Marokko meer ontspannen. Aan de andere kant betekent Marokko voor vrouwelijke emigranten minder vrijheid en meer controle vanuit de familie.

De Wilders-factor

Het politieke klimaat is voor de autochtone emigranten meestal geen doorslaggevende reden om te vertrekken. Wel hebben zij uit-

gesproken meningen over de politiek in Nederland. Aan de ene kant is er een groep die zich ergert aan de harde toon jegens migranten, en dit een negatief aspect vindt van de Nederlandse samenleving. Een andere groep vindt juist dat de multiculturele samenleving Nederland meer kwaad dan goed heeft gedaan. Deze mensen beoordelen de veranderingen als negatief en vinden het goed dat politieke partijen zoals de PVV dit aan de orde stellen.

Een vrouw (44) emigreert naar Frankrijk: 'Het wordt hier steeds liberaler. Ik ben niet voor Wilders hoor, maar hij heeft soms wel gelijk, immigratie kost gewoon te veel geld. De verdeling is hier niet goed, het meeste geld gaat naar gedetineerden, dan naar asielzoekers, dan pas naar ouderen en zieken. (...) De prioriteiten liggen verkeerd. Die zouden, zonder racistisch te zijn, eerst bij de eigen mensen moeten liggen. Sommige problemen worden ook wel aangepakt door de politiek.

Bron: Van Dale, 2005

kut-Marokkaan (de(m.); kut-Marokkanen) (vulg., scheldw.)
 typering van een jonge Marokkaanse Nederlander wiens al dan niet vermeende criminele gedrag als problematisch wordt ervaren • bekend geworden door de Amsterdamse gemeentepoliticus Rob Oudkerk, die het in ironische zin gebruikte